

การเล่าเรื่องตัวละครคนชราในละครโทรทัศน์ยุคดิจิทัล*

STORYTELLING ON ELDERLY PEOPLE CHARACTER IN POPULAR THAI TV DRAMA IN DIGITAL AGE

ประกายดาว เสือเปรม

Prakaidao Sueaprem

อรวรรณ ศิริสวัสดิ์ อภิขยกุล

Orawan Sirisawat Apichayakul

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand

Email: prakaidaos61@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการเล่าเรื่องตัวละครคนชราที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ยุคนิยมของไทย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาละครยอดนิยมระหว่างปี พ.ศ. 2557 - 2561 ศึกษาละครที่ได้รับความนิยมสูงสุดของแต่ละปี ปีละ 1 เรื่อง จำนวนรวมทั้งหมด 5 เรื่อง โดยทำการวิเคราะห์เชิงแก่นสาระ (thematic analysis) ผ่านกรอบคิดแนวคิดการเล่าเรื่องสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ แก่นเรื่อง ตัวละคร และฉาก ผลการวิจัยพบการเล่าเรื่องตัวละครคนชราในละครโทรทัศน์ไทยยุคนิยมสามประการหลัก ได้แก่ หนึ่ง แก่นเรื่องมีสี่ประการหลัก ได้แก่ คนชรากับความช่วยเหลือ คนชรากับความแค้น คนชากับอดีต คนชากับความจู้จี้จุกจิก สอง ตัวละครคนชราเป็นในแบบที่คุ้นชิน ได้แก่ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้วยความรู้และประสบการณ์ที่มากกว่า ได้รับการเรียนขานว่า ย่า ยาย พ่อ แม่ และตามการประกอบอาชีพ มีบุคลิกติดอยู่กับอดีตเรื่องเก่าก่อน ชอบพรา်สอนพรา်บ่น จุกจิก และแต่งกายสีพื้นไม่ฉูดฉาด และสาม ฉากโดยมากจะเป็นบ้าน วัด และป่า ไม่หลากหลายเท่าตัวละครอื่น ๆ จากผลการศึกษานี้สะท้อนว่า สื่อละครโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลยังคงเล่าเรื่องความชราผ่านตัวละครคนชราในความหมายที่คุ้นชินและเหมารวม ยังไม่ก้าวสู่ความหมายทางเลือกอื่นที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่สื่อจำนวนหนึ่งที่ภาพตัวแทนคนชราได้มีการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปจากเดิมมากขึ้น แต่ในการเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์ยุคนิยมในยุคดิจิทัลที่ทำการศึกษานี้ ยังคงสะท้อนแง่มุมต่าง ๆ ของคนชราในแบบเดิมกล่าวคือ ‘ไม่มีจุดเปลี่ยน’ ที่สามารถทำให้ผู้ชมได้สัมผัสกับพัฒนาการทางความหมายของคนชราในบริบทดิจิทัลได้

คำสำคัญ: การเล่าเรื่อง, ตัวละคร, คนชรา, ละครโทรทัศน์, ดิจิทัล

Abstract

The Objective of this research article were to study storytelling on elderly people character in popular Thai television drama. It employs qualitative study through popular TV drama between 2557 and 2561 B.E. One most popular drama in each year, five dramas in total, has been analyzed through thematic analysis. It uses three main elements in the concept of storytelling, which are theme, character and setting. There are three main findings. Firstly, four themes have been presented in the dramas, which include elderly people and helpfulness, elderly people and revenge, elderly people and the past, and elderly people and meddling. Secondly, familiar characters of elderly people have been shown. These characters are being the helpers through their accumulated knowledge and experiences, being call as grandpa, grandma, papa and the old, along with their career, being stick with the past old day, being bossy, and dressing in plain or somber clothes. Thirdly, majority of scenes are home, temple, and forest. Its variety is less than other characters in the drama. These findings reflect that the medium 'Thai TV drama' in digital age is still telling the story of elderly people through familiar and stereotype meaning. It has not stepped into alternative meaning that appears in some areas of media which representation of the elderly people which has developed or changed some behaviors a lot from the past. Whilst storytelling in popular TV dramas in digital era, in this study, still has reflected various aspects of typical characteristics. It can be said that 'there is no change' that could allow the audience experiencing the development of meaning of elderly people in the context of digital age.

Keywords: Storytelling, Character, Elderly People, TV Drama, Digital

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งการใช้ชีวิตประจำวันองค์กรต่าง ๆ จึงต้องปรับตัวให้ทันกับการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ บนโลกดิจิทัล เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยไม่ให้เกิดผลกระทบและสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อไป (ปิ่นพนธ์ กาญจนสวัสดิ์, 2559) รวมถึง 'สังคมสูงอายุ' (Aging Society) ถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหลายภูมิภาคของโลก รวมทั้งในประเทศไทย ในภาคส่วนทั้งรัฐ ธุรกิจเอกชน และสื่อมวลชนให้ความสนใจเรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างประชากรที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่าง

ต่อเนื่องและเข้าสู่สังคมสูงวัยเพิ่มมากขึ้น (ชมพูนุช พรหมภักดี, 2556) ในประเทศไทย หลายองค์กรประกาศกลยุทธ์รองรับประชากรในสังคมที่แก่ตัวลง (สุรพงษ์ มาลี, 2561) ภาคเอกชนมีการริเริ่มโครงการที่เกี่ยวข้องกับการดูแล และภาคสื่อมวลชนจะพบการนำเสนอข่าวสารการเข้าสู่สังคมสูงวัยหลากหลายรูปแบบที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีในบริบทสังคมดิจิทัล เช่นการใช้สื่อสำหรับการสร้างกลุ่มและรักษาความสัมพันธ์ในกลุ่มคนชราด้วยกันหรือกับบุตรหลานอย่างแอพลีเคชั่นไลน์ เป็นต้น

สำหรับนิยามของคนชรานั้น ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 หมายถึง บุคคลที่อายุเกินหกสิบปีขึ้นไป สอดคล้องกับการศึกษาของ ได้จัดแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็นสองกลุ่มด้วยกัน 60 - 75 ปี เป็นผู้สูงอายุตอนต้นถึงกลาง ส่วน ผู้สูงอายุที่อายุมากกว่า 75 ปี เป็นผู้สูงอายุตอนกลาง ถึงปลาย การจัดลักษณะการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุไว้ 3 ประการหลัก ได้แก่ (ก) การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ (ข) การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (ค) การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจสังคม อันเป็นผลมาจากบทบาททางสังคมที่ลดน้อยถอยลง ทำให้มีรายได้ลดลงและส่งผลต่อการอยู่ในสังคม (ฐิตินันท์ นาคผู้, 2561) นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องยังพบว่า มีการนำเสนอถึงคุณลักษณะของผู้สูงอายุคือ “เป็นผู้ที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น” นั่นคือเมื่อถึงจุดหนึ่งภายใต้ความเสื่อมถอยของร่างกายที่เพิ่มตามอายุต้องได้รับการดูแลจากผู้อื่นหรือต้อง ‘พึ่งพิง’ ผู้อื่นนั่นเอง (บุษยา วงษ์ขวลิตกุล, 2561) คุณลักษณะต่าง ๆ ของคนชราที่ปรากฏในนิยามทางสาธารณสุขและงานวิจัยตามที่ได้นำเสนอข้างต้น จะพบว่าสื่อสารมวลชนได้นำเสนอภาพความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวบ่อยครั้ง และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานศึกษาคนชราในสื่อไม่มากนัก เช่นงานของปัญญดา ดาศรี ศึกษาตัวละครคนชราในนวนิยายของโอะงะวะโยโกะพบว่า ตัวละครคนชราในนวนิยายของโอะงะวะโยโกะ คนชราหญิงมักมีกิจวัตรประจำวันค่อนข้างชัดเจนเรียบง่าย ส่วนตัวละครชายมักใช้ชีวิตค่อนข้างลำบาก นอกจากนี้ยังพบว่า คนชราต้องเคยเผชิญกับความสูญเสียมาแล้วทั้งสิ้น ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดคนชราเรื่องจิตใจและสภาพทางสังคมที่นำเสนอข้างต้น ส่งผลให้ตัวละครคนชราโดยมากถูกออกแบบมาเช่นนั้น (ปัญญดา ดาศรี, 2556)

ก่อนยุคดิจิทัลสังคมผู้สูงอายุที่พบเห็นนั้นจะมีลักษณะตามความหมายข้างต้น อย่างเช่นร่างกายทรุดโทรม อยู่แต่บ้าน การแต่งกายก็มีให้เลือกไม่มากนัก เป็นต้น แต่สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันถือเป็นยุคที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นดิจิทัล ไม่เพียงแต่เทคโนโลยีเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทว่า ‘ฐานคิด’ หลายประการก็มีการเปลี่ยนแปลงด้วย อาทิมุมมองต่อกลุ่มคนชายขอบ (peripheral groups) เช่น กลุ่ม LGBTQ+ หรือกลุ่มความหลากหลายทางเพศ สังคมได้เปิดพื้นที่การยอมรับมากขึ้น มีการนำเสนอหรือมีผู้นำเสนอบทบาทหลักในรายการประเภทต่าง ๆ อย่างเช่นสื่อโทรทัศน์ (เอกชัย แสงโสภา และคณะ, 2562) หรือกรณีคนชราเองก็มีแนวคิดของการมองในรูปแบบใหม่ ซึ่งมักปรากฏพบในพื้นที่สื่อออนไลน์ เช่น สื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook ‘มนุษย์ต่างวัย’ ที่นำเสนอถึงการเล่าเรื่องคนชราที่ไม่ยึดติดกับฐานคิดเดิม

จากการนำเสนอข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า บริบทโดยรวมในภาคส่วนต่าง ๆ ที่ข้องเกี่ยวกับคนชรา มีการ ‘ปรับ เปลี่ยน และแปลง’ ไปจากเดิมอยู่ไม่น้อย ประเด็นคนชราจึงเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจที่จะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้วิจัยเห็นว่าสื่อในส่วนของออนไลน์มีการปรับเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในการเล่าเรื่องที่ปรากฏให้เห็นตามที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น ทว่าสื่อดั้งเดิม เช่น ‘ละครโทรทัศน์’ ที่มีความผูกพันกับสังคมไทยมากกว่าครึ่งศตวรรษ และกำลังก้าวเดินอยู่ในยุคเปลี่ยนผ่านจากอนาล็อกเป็นดิจิทัลนั้น จะมีการนำเสนอเรื่องเล่าของคนชราผ่านละครโทรทัศน์ไปในทิศทางใด ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยในฐานข้อมูลงานวิจัยของไทย ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2557 เป็นต้นมา ซึ่งถือว่าซึ่งเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านระบบการรับส่งสัญญาณโทรทัศน์จากระบบอนาล็อกเป็นระบบดิจิทัลตามประกาศของกสทช. (ทิพย์ภาศิริ แก้วเทศ, 2561) ปรากฏว่า การศึกษาประเด็นสื่อกับคนชรายังมีจำกัดอยู่ เท่าที่พบจะมีทิศทางไปในเรื่องของการรับมือ การรักษา ปัญหาที่เกิดขึ้น และการช่วยเหลือ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “การเล่าเรื่องความชราในละครโทรทัศน์ยุคนิยมยุคดิจิทัล” เพื่อวิเคราะห์ถึงการเล่าเรื่องผ่านตัวละครคนชราที่สะท้อนความหมายในสื่อละครยอดนิยมที่แพร่ภาพทางโทรทัศน์ ซึ่งยังไม่พบว่ามีศึกษา โดยคาดหวังให้ผลงานการศึกษานี้เติมเต็มช่องว่างทางการศึกษา และสะท้อนว่าช่องทางการสื่อสารเช่นละครโทรทัศน์ในบริบทสังคมไทยที่อยู่ในยุคดิจิทัลนั้น การเล่าเรื่องตัวละครคนชราจะดำเนินไปอย่างไร?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคนชราในละครโทรทัศน์ไทยยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเล่าเรื่องความชราในละครโทรทัศน์ยุคนิยมยุคดิจิทัล แนวคิดการเล่าเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับละครโทรทัศน์ แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างงานที่ใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกสามประการหลักด้วยกัน ได้แก่ **หนึ่ง** เป็นละครโทรทัศน์ไทยที่ออกอากาศหลังข่าวภาคค่ำ ระหว่างปี 2557 – 2561 เป็นปีที่ผู้วิจัยเริ่มการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ใช้หมุดหมายความเป็นโทรทัศน์ยุคดิจิทัลเริ่มในช่วงปี พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านระบบการรับ-ส่งสัญญาณโทรทัศน์จากระบบอนาล็อกเป็นระบบดิจิทัล ตาม กสทช. (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2555) **สอง** เป็นละครโทรทัศน์ในเกณฑ์ข้อที่หนึ่งที่ได้รับการจัดอันดับเรตติ้งสูงสุดจำนวน 3 ลำดับแรก โดยใช้การวัดจากการสำรวจความนิยม (rating) ของ AGB Nelsen Media Research (Thailand) และ **สาม** ผู้วิจัยคัดเลือกละครที่จะใช้ในการวิเคราะห์จากเกณฑ์ในข้อหนึ่งและสอง โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เฉพาะละคร

โทรทัศน์ที่ได้รับเรตติ้ง (rating) เป็นอันดับหนึ่งของแต่ละปีที่ศึกษา โดยผู้วิจัยพิจารณาตัวละครคนชราที่มีผลกับเนื้อหาของละครในละครทั้งห้าเรื่องดังกล่าวนี้ หากปรากฏพบตัวละครคนชราตามเกณฑ์ที่นำเสนอข้างต้น จึงเลือกเป็นละครในการศึกษา จากเกณฑ์ทั้งสามข้อข้างต้นนี้ จึงได้ละครยอดนิยมที่ใช้สำหรับการศึกษานี้จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ ปี พ.ศ.2557 ‘สุสานคนเป็น’ ช่อง 7 ในปี พ.ศ.2558 ‘นางชฎา’ ช่อง 7 ในปี พ.ศ.2559 ‘นาสี’ ช่อง 3, ในปี พ.ศ.2560 ‘นายฮ้อยทมิฬ’ ช่อง 7 และ ปี พ.ศ.2561 ‘บุพเพสันนิวาส’ ช่อง 3

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยออกแบบตารางการวิเคราะห์การเล่าเรื่องความชราของละครโทรทัศน์โดยอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่นำเสนอไปในขั้นตอนที่ 1 เป็นแนวทาง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการใช้องค์ประกอบหลักของการเล่าเรื่องสามองค์ประกอบที่สะท้อนถึงคนชราในละครผ่านบทความการวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ ตัวละครจะสะท้อนเอกลักษณ์ของตัวละครนั้นให้ผู้รับได้รับรู้สีหน้าท่าทางอารมณ์อย่างไรของตัวละคร แก่นเรื่องทำให้ได้รับรู้ว่าการตัวละครผู้สูงอายุ ผู้ผลิตวางแก่นเรื่องไว้อย่างไรไปในทิศทางแบบไหน และฉากเพื่อทำให้มองเห็นการดำเนินชีวิตของตัวละครว่าเป็นมาอย่างไร องค์ประกอบเหล่านี้เพื่อสะท้อนการเล่าเรื่องตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีแหล่งข้อมูลเป็นวิดีโอย้อนหลังของละครโทรทัศน์ที่เผยแพร่ไปแล้ว ซึ่งมี 2 แพลตฟอร์มหลัก ได้แก่ Bugaboo และ Netflix

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิเคราะห์เชิงแก่นสาระ (thematic analysis) ซึ่งมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ สร้างความคุ้นเคยกับข้อมูล สร้างรหัสเริ่มต้น หาธีมหรือแก่นสาระ ทบทวนแก่นสาระ ให้นิยามและชื่อแก่นสาระ และผลิตรายงานผล และใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive way) (Virginia Braun and Victoria Clarke, 2006)

ผลการวิจัย

การเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคนชราในละครโทรทัศน์ไทยยุคดิจิทัลที่ปรากฏในละครที่ทำการศึกษานี้จำนวน 5 เรื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 ถึงปี พ.ศ.2561 ซึ่งเป็นปีที่ผู้วิจัยเริ่มทำการศึกษามีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ละครโทรทัศน์เรื่อง ‘สุสานคนเป็น’ ละครโทรทัศน์ยอดนิยมปี พ.ศ.2557

สุสานคนเป็นละครโทรทัศน์ยอดนิยมสูงสุดปี พ.ศ. 2557 เรตติ้งเฉลี่ยที่ 12.55 จากการสำรวจของ AGB Nielsen Media Research Thailand เรื่องโดยสังเขปคือ ตัวละครเอกชื่อ ‘ลั่นทม’ มีอาการป่วยแบบผิดปกติ คือการนอนแล้วบางครั้งมีอาการไม่หายใจสงบนิ่งเหมือนคนตายแล้ว ซึ่งอาการนี้เป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ในเรื่อง ครั้งหนึ่งลั่นทมเกิดอาการสงบนิ่งเหมือนคนตาย เกือบทุกคนคิดว่าลั่นทมเสียชีวิต มีเพียงนางเอกชื่อ ‘อุษา’ ไม่เชื่อจึงได้

ขอให้พ่อของพระเอก (ธารินทร์) ชื่อ ‘หมอผัน’ ช่วยให้พ้นกลับมา ระหว่างนั้นสามีนั่งถามชื่อ ‘ชีพ’ นอกใจและทำให้ล้มตายเป็นอีกครึ่งแบบไม่ฟื้นคืนมา ทำให้วิญญาณล้มตตามลั้งค์

ผลการศึกษาละครเรื่องสุสานคนเป็นพบว่าตัวละครคนชราที่มีผลกับการดำเนินเรื่องของละครคือ ‘หมอผัน’ **ตัวละครหมอผันมีลักษณะดังนี้คือ** เป็นเพศชาย มีคำเรียกขานในเรื่องว่า “พ่อ หมอ อาจารย์ และคุณลุง” อาชีพเป็นหมอยาและหมอผีทำพิธีไสยศาสตร์ การแต่งกายของหมอผันมักใส่เสื้อม่อฮ่อมสีขาว เสื้อเชิ้ตสีดำ หรือเสื้อคอกลมสีขาว กางเกงขายาว กางเกงเล และมักถือหรือห้อยลูกประคำ ห้อยพระ อุปนิสัยของหมอผันคือ จิตใจดีชอบช่วยเหลือ ในเรื่องหมอผันให้ความช่วยเหลือลูกชายและช่วยล้มต แก่นเรื่องหมอผันพบว่า พัวพันอยู่กับความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ วิญญาณ และทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ (the helper) ทั้งคนที่มีชีวิตหรือวิญญาณ เช่น การรักษาคนตายแล้วฟื้นหรือสื่อสารกับวิญญาณ เพื่อทำให้เรื่องราวที่ดำเนินอยู่มีทางออก การกระทำของหมอผันภายใต้แก่นเรื่องนี้ เกิดจากบุคลิกและนิสัยของตัวละครหมอผันที่ถูกสร้างให้ชอบการช่วยเหลือ สำหรับฉากหมอผันมักปรากฏที่ ‘บ้านตนเอง’ และ ‘บ้านล้มต’ และสถานที่ถัดมาคือ ‘วัด’

2. ละครโทรทัศน์เรื่อง ‘นางขง’ ละครโทรทัศน์ยอณานิยมปี พ.ศ.2558

นางขงเป็นละครยอณานิยมสูงสุดของปี พ.ศ. 2558 เรตติ้งเฉลี่ยที่ 11.465 จากการสำรวจของ AGB Nielsen Media Research Thailand เป็นเรื่องของนางเอกชื่อ ‘ลินธณี’ เป็นเด็กกำพร้า มีชีวิตยากจนหาเลี้ยงชีพและส่งเสียตัวเองเรียน ลินธณีสวยและมีความสามารถทางการรำ มีคนหมายปอง และมีคนไม่ดีมาติดพัน ลินธณีมีเพื่อนสนิทคือ ‘ชมพู’ ทั้งสองอยู่ชมรมนาฏศิลป์ มี ‘อาจารย์นาฏ’ คอยฝึกรำและพาออกงานเป็นประจำ และต่อมาวันหนึ่ง ลินธณีได้พบกับพระเอกชื่อ ‘เตชิน’ ทั้งคู่ตกหลุมรักกันและเป็นแฟนกันที่สุดในที่สุด เตชินร่ำรวยและครอบครัวของเขาวางตัวคู่หมั้นไว้คือ ‘ชมพู’ เพื่อนสนิทลินธณี เมื่อชมพูรู้ว่าลินธณีคบหาเตชิน จึงเกิดการผัดใจกัน และระหว่างนั้นลินธณีได้ขัดขืนคนที่มาติดพันทำให้เกิดการแค้น และแม้ชมพูรู้แผนการแต่ไม่พอใจเพื่อนจึงไม่เตือน ท้ายสุดลินธณีตายด้วยการถูกฝังทั้งเป็น จึงกลายเป็นวิญญาณอาฆาตตามลั้งค์

ผลการศึกษาละครเรื่องนางขงพบว่าตัวละครคนชราที่มีผลกับการดำเนินเรื่องของละครคือ ‘อาจารย์นาฏ’ **ตัวละครอาจารย์นาฏมีลักษณะดังนี้คือ** เป็นเพศหญิงมีอาชีพเป็นอาจารย์สอน ‘นาฏศิลป์’ ในมหาวิทยาลัย มีคำที่ได้รับการเรียกขานว่า ‘อาจารย์’ การแต่งกายของอาจารย์นาฏโดยส่วนใหญ่จะใส่เสื้อวินเทจแขนยาว กระโปรงยาวสุภาพ สำหรับอุปนิสัยอาจารย์นาฏ เป็นคนที่ดู เจ้าระเบียบ และขี้น แต่ภายในเป็นคนจิตใจดีชอบช่วยเหลือลูกศิษย์ ตัวละครอาจารย์นาฏจัดเป็นตัวละครประเภทผู้ช่วยเหลือ สำหรับแก่นเรื่องของอาจารย์นาฏพบว่า มุ่งให้ความช่วยเหลือทั้งตัวละครที่เป็นนางเอกอย่าง รินณี และนางรองอย่างชมพู โดยจะแนะนำติติง และเป็นบุคคลที่เชื่อมโยงเหตุการณ์ที่เกิดจากอดีตของตัวละครสู่ปัจจุบัน ที่ดำเนินเรื่องร่วมกับนางเอก สำหรับฉากของอาจารย์นาฏ มักปรากฏที่ชมรมนาฏศิลป์

ในมหาวิทยาลัย สถานการณ์ภายในฉากมักเป็นการพร่ำสอนลูกศิษย์ในเรื่องของนาฏศิลป์ อีกสถานที่หนึ่งที่อาจารย์นาฏปรากฏคือร้านอาหาร เป็นที่นัดหมายหางานให้กับลูกศิษย์

3. ละครโทรทัศน์เรื่อง ‘นาคี’ ละครโทรทัศน์ยอदनียมปี พ.ศ.2559

นาคีเป็นละครยอदनียมสูงสุดในปี พ.ศ. 2559 เรตติ้งเฉลี่ยที่ 10.902 จากการสำรวจของ AGB Nielsen Media Research Thailand โดยสังเขปเป็นเรื่องพยานาค เรื่องเกิดขึ้นเมื่อ ‘เคน’ สามีของ ‘คำแพง’ ที่กำลังตั้งท้องอยู่จับงูเผือกตัวใหญ่คล้ายพยานาคไปขายโดยไม่รู้ว่าเป็นเจ้าแม่นาคี เจ้าแม่นาคีโกรธทำร้ายจนเสียชีวิต และขณะนั้นคำแพงคลอดลูกกระตันทัน และเห็นว่าตาย แต่ลูกกลับมีชีวิตคืบจากการที่งูเข้าร่าง คำแพงตั้งชื่อลูกว่า ‘คำแก้ว’ เมื่อคำแก้วเติบโตกลายเป็นหญิงสาวที่สื่อสารกับงูได้ ลูกมองว่าเป็นคนประหลาด และในเวลาต่อมากลุ่มนักศึกษาเข้ามาที่หมู่บ้านที่คำแก้วอาศัย ‘ก้านันแยม’ หัวหน้าหมู่บ้านไม่พอใจด้วยเชื่อคำทำนายว่าคนนอกเข้ามาจะเกิดอาเพศ เรื่องราวต่างก็ได้เกิดขึ้นทั้งเรื่องการแค้นและความรัก ผลการศึกษาละครเรื่องนาคีพบว่าตัวละครคนชราที่มีผลกับการดำเนินเรื่องของละครจำนวนสองคน ได้แก่ **ตัวละครก้านันแยมและหมออ่วม** โดยจะนำเสนอถึงตัวละครทั้งสองดังต่อไปนี้ **ตัวละครคนชราตัวแรกคือ ‘ก้านันแยม’** เป็นหัวหน้าหมู่บ้านดอนไม้ป่า มีลูกน้องเป็นบริวาร ตัวละครก้านันแยมมีคำเรียกขานในเรื่องว่า ‘ก้านัน’ ลูกก้านันแยมเรียกเขาว่า ‘พ่อ’ การแต่งกายของก้านันแยม ส่วนใหญ่จะใส่เสื้อม่อฮ่อม กางเกงเล ผ้าถุงและผ้าขาวม้า บ่งบอกถึงการเป็นอยู่ในชนบท สำหรับอุปนิสัย ก้านันแยมเชื่อเรื่องลี้ลับและอาคมคุณไสย เป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้น แต่ก็เป็นคนรักลูกมาก และเวลาที่เกลียดใครจะเกลียดแบบสุดขีด เมื่อลูกชายตายจึงคิดแค้นและยอมทำทุกทางเพื่อแก้แค้น ตัวละครก้านันแยมเป็นตัวละครผู้ร้าย (the villain) สำหรับแก่นเรื่องก้านันแยมพบว่า ยึดติดอยู่กับเรื่องความเชื่อและการอาฆาตมาดร้ายที่มีต่อคำแก้ว และในที่สุดตายเพราะถูกคำแก้วที่กลายร่างเป็นเจ้าแม่นาคีฆ่า สำหรับฉากที่ปรากฏ ก้านันแยมอยู่ที่ ‘บ้าน’ ต่อมาเป็น ‘ปราสาทเทวาลัย’ ต่อมาคือ ‘ในป่า’ เชื่อมโยงกับบริบทของละครที่อยู่หมู่บ้านดอนไม้ป่า มีป่าล้อมรอบ และการแก้แค้นของก้านันแยมจะเข้าป่าเพื่อหาเหล็กไหล หรือการหนีเอาตัวรอดตามท้องเรื่อง

ตัวละครคนชราตัวที่สองคือ ‘หมออ่วม’ มีอาชีพเป็นหมอผี คอยดูฤกษ์ยามการบูชา หรือสิ่งที่จะเข้ามาในหมู่บ้าน หมออ่วมคิดว่าคำแก้วเป็นงู พยายามพิสูจน์หลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ จนกระทั่งคำแก้วทำให้ลูกชายก้านันแยมตาย หมออ่วมจึงร่วมกับก้านันแยมแก้แค้น ตัวละครหมออ่วมได้รับคำเรียกขานว่า ‘หมอ’ การแต่งกายส่วนใหญ่จะไม่ใส่เสื้อ แต่จะห้อยพระคล่องคอพร้อมกับคล้องผ้าขาวม้าด้วย มีบางครั้งใส่เสื้อม่อฮ่อม โสร่ง และมีลูกประกาศา อุปนิสัย หมออ่วมจัดว่าเป็นคนลุ่มหลงในอาคมคุณไสยและความลี้ลับ เจ้าเล่ห์ไม่ยอมใคร เป็นตัวละครประเภทผู้ร้าย (the villain) สำหรับแก่นเรื่องของหมออ่วมพบว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับก้านันแยม คือติดอยู่กับเรื่องความเชื่อและการอาฆาตมาดร้าย ท้ายสุดหมออ่วมถูกเจ้าแม่นาคี

ฆ่าตายเช่นเดียวกับกำนันแยม และสำหรับฉากที่ปรากฏของหมอ่วมส่วนใหญ่เป็นที่ ‘บ้านกำนันแยม’ ต่อมาเป็น ‘บ้านของตัวเอง’ นอกจากนี้แล้วเป็น ‘ปราสาทเทวาลัย’ และ ‘ในป่า’

4. ละครโทรทัศน์เรื่อง ‘นายฮ้อยทมิฬ’ ละครโทรทัศน์ยอตนิยมปี พ.ศ.2560

นายฮ้อยทมิฬเป็นละครโทรทัศน์ยอตนิยมปี พ.ศ. 2560 เรตติ้งเฉลี่ยที่ 8.015 จากผลสำรวจของ AGB Nielsen Media Research Thailand โดยสังเขปเป็นเรื่อง ‘นายฮ้อยเคน’ เป็นผู้นำในการเดินทางพาทัพควายไปขาย เป็นที่นับถือของชาวบ้าน นายฮ้อยเคนเคยเป็นลูกศิษย์ของ ‘เฒ่าโสม’ นายฮ้อยเคนมีเมียชื่อ ‘คำแพง’ กำลังตั้งท้อง คำแพงได้ขอร้องให้นายฮ้อยเคนออกไปค้าควายครั้งสุดท้าย นายฮ้อยเคนตั้งใจทำตามคำขอ แต่ในระหว่างการเดินทางค้าควายครั้งสุดท้ายนั้น มีการแก้แค้นของ ‘เสือคำแสน’ ที่ทำให้พ่อคำแสนตาย และแก้แค้นโดยการฆ่า คำแพง ต่อมาก็เป็นการเดินทางไปค้าควายครั้งสุดท้ายและระหว่างทางก็ได้ผจญภัยในเรื่องต่าง ๆ มากมาย

ผลการศึกษาละครเรื่องนายฮ้อยทมิฬพบว่าตัวละครคนชราที่มีผลกับการดำเนินเรื่องของละครจำนวนสามตัวละคร ได้แก่ **ตัวละครเฒ่าโสม นายฮ้อยผี และย่าเฒ่า** ดังต่อไปนี้

ตัวละครคนชราตัวแรกคือ ‘เฒ่าโสม’ เคยเป็นอาจารย์สอนวิชาอาคมให้นายฮ้อยเคน พระเอกของเรื่อง แต่ผันตัวเป็นโจร ตัวละครเฒ่าโสมเป็นตัวละครที่เก็บความลับมากมายไว้รวมไปถึงเรื่องพ่อที่แท้จริงของคำแพง ใน ตัวละครเฒ่าโสมได้รับคำเรียกขานว่า ‘เฒ่า’ มีลูกสาวที่เรียกว่า ‘พ่อ’ สำหรับการแต่งกาย ส่วนใหญ่ใส่เสื้อแขนยาว เสื้อคอกลมสีขาว กางเกงเลสีเรียบง่าย อุปนิสัยของเฒ่าโสมเป็นคนจิตใจดีชอบช่วยเหลือ แต่ชอบในกามารมณ์ แต่ก็เป็นคนรักลูกรักหลาน เป็นคนที่เอาความคิดตนเป็นใหญ่ ไม่ยอมก้มหัวให้ใครโดยง่าย ประเภทตัวละครเป็นผู้ร้าย (The Villain) ผสมกับบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือ สำหรับแก่นของตัวละครเฒ่าโสมที่ชัดเจนคือรักลูกรักครอบครัว แต่ก็มีนิสัยใจทำร้ายผู้อื่น ตัวละครเฒ่าโสมจัดเป็นตัวละครสีเทา ที่ช่วยเหลือทั้งฝ่ายดีและฝ่ายร้าย ทั้งโดยความเต็มใจ (กรณีช่วยพระเอนกนายฮ้อยเคน) และไม่เต็มใจ (กรณีช่วยตัวร้ายอย่างเสือคำแสน) สำหรับฉากเฒ่าโสม ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตใน ‘บ้าน’ และสถานที่ ‘ธรรมชาติ’ ป่าเขาล้อมรอบ

ตัวละครคนชราตัวที่สองคือ ‘นายฮ้อยผี’ เป็นผู้มีวิชาอาคมแก่กล้า มีความหลังกับพระเอนกด้วยนายฮ้อยผีฆ่าพ่อของพระเอนกนายฮ้อยเคนช่วงเขาเป็นเด็ก และภายหลังคำแก้แค้นทราบนายฮ้อยผีคือพ่อที่แท้จริง ตัวละครในเรื่องเรียกนายฮ้อยผีว่า ‘เฒ่าผี’ การแต่งกายนายฮ้อยผีมักใส่เสื้อแขนยาวสีดำ กางเกงสีดำ ดูลึกลับอยู่ในอำนาจมืด อุปนิสัยนายฮ้อยผีเป็นคนให้ความสำคัญเรื่องบุญคุณสูง แต่มีจิตใจโหดเหี้ยม คิดฆ่าเมียเพื่อนำลูกในท้องมาทำพิธีให้ตนเองมีวิชาอาคมแก่กล้า จัดเป็นตัวละครผู้ร้าย (the villain) สำหรับแก่นตัวละครนายฮ้อยผีเป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง ต้องการมีพลังอำนาจโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม ขนาดทำร้ายภรรยาและบุตร สำหรับฉากที่นายฮ้อยผีปรากฏมักเป็น ‘ป่าเขา’ แต่โทนของสถานที่ต่างกับของเฒ่าโสม ฉากของนายฮ้อยผีจะมีโทนลึกลับ (dark) อยู่เสมอ

ตัวละครคนชราตัวที่สามคือ ‘ย่าเฒ่า’ ตัวละครย่าเฒ่ามีบทบาทในเรื่องมากไม่เท่ากับเฒ่าโสมและนายฮ้อยผี ย่าเฒ่าเป็นหมอดำเฒ่าที่เข้ามามีส่วนในเรื่องกับตัวละครหลักช่วงที่เสื่อคำแสนบุกเข้ามาทำร้ายคำแพงเมียนายฮ้อยเคนจนบาดเจ็บสาหัส ย่าเฒ่าช่วยรักษาคำแพงแต่ไม่เป็นผล ใส่เสื้อม่อฮ่อมและผ้าถุง อุปนิสัยเป็นคนจิตใจดี ชอบช่วยเหลือ เป็นห่วงหลานพริ้งสอนและนับถือผู้นำของหมู่บ้าน เป็นประเภทตัวละครผู้ช่วยเหลือ สำหรับแก่นของตัวละครย่าเฒ่าคือ ดำรงตนด้วยจิตใจที่ดี ให้ความเมตตาช่วยเหลือคนในหมู่บ้านด้วยการทำคลอดและรักษายาสมุนไพร สำหรับฉากตัวละครย่าเฒ่ามักปรากฏที่ ‘บ้าน’ และ ‘ภายในหมู่บ้าน’ เป็นหลัก

5. ละครโทรทัศน์เรื่อง ‘บุพเพสันนิวาส’ ละครโทรทัศน์ยุดนิยมปี พ.ศ.2561

บุพเพสันนิวาสเป็นละครโทรทัศน์ยุดนิยมปี พ.ศ. 2560 ตั้งเฉลี่ยที่ 13.384 จากการสำรวจของ AGB Nielsen Media Research Thailand โดยสังเขปเป็นเรื่องของ ‘เกศสุรางค์’ หญิงสาวที่อาศัยอยู่กับ ‘แม่สีปางค์’ และ ‘ยายนวล’ เกิดอุบัติเหตุและวิญญาณเข้าไปในร่างของ ‘การะเกด’ หญิงสมัยอยุธยา การะเกดตายด้วยมนต์กฤษณะกาลิ ระหว่างที่สองวิญญาณพบกัน การะเกดร้องขอให้เกศสุรางค์ไปอยู่ในร่างของตนสมัยอยุธยา เพื่อสร้างกุศลให้ตนเองที่ทำไม่ดีไว้ด้วยบุพเพสันนิวาสเกศสุรางค์จึงย้อนเวลาไปสมัยอยุธยาอยู่ในร่างการะเกด ได้พบรักกับ ‘หมื่นสุนทรเทวา’ หรือพ่อเดช เรื่องราวขุนวายุก็ได้เริ่มขึ้นจากปัจจุบันมายังอดีต

ผลการศึกษาละครเรื่องบุพเพสันนิวาสพบว่าตัวละครคนชราที่มีผลกับการดำเนินเรื่องละครจำนวนสามตัวละคร ได้แก่ **ออกญาโกษาธิบดี ยายปริก และยายนวล** โดยจะขอเสนอถึงตัวละครทั้งสามดังต่อไปนี้

ตัวละครคนชราตัวแรกคือ ‘ออกญาโกษาธิบดี’ เป็นโหราตรวจดวงชะตาในพระราชวังเป็นขุนนางผู้ใหญ่ที่รับใช้กษัตริย์ ตัวละครออกญาโกษาธิบดีได้รับการเรียกขานในเรื่องว่า ‘คุณพ่อ’ โดยขุนเดชผู้ลูก ต่อมาคือ ‘คุณพี่’ โดยคุณหญิงจำปาภริยาเป็นผู้เรียก ต่อมาคือ ‘ท่านออกญา’ โดยคนทั่วไป และอีกคำหนึ่งคือ ‘ท่านโหรา’ การแต่งกายของออกญาโกษาธิบดีโดยมากใส่ชุดผ้าแพร ผ้าถุงโจงกระเบน และชุดสีขาว บ่งบอกถึงสถานะที่สูงส่ง น่าเคารพยำเกรง ส่วนอุปนิสัยคือ จิตใจดีรักลูกหลาน เป็นผู้นำที่ดี คอยแนะนำสอนสั่งเรื่องที่ถูกต้องและเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของบุตรหลาน ในเรื่องท่านออกญาให้ความเอ็นดูกับการะเกดเป็นพิเศษด้วยเป็นบุตรสาวของสหายรัก เป็นตัวละครประเภทผู้ช่วยเหลือ สำหรับแก่นเรื่องตัวละครออกญาโกษาธิบดีคือ วางตนอยู่ในความภักดีต่อแผ่นดิน ทำหน้าที่อย่างสุดความสามารถตั้งอยู่ในศีลในธรรม อิงกับโหราศาสตร์ และมีคาถาอาคม สำหรับฉากที่ปรากฏมักเป็นที่ ‘เรือน’ และมีฉากเข้า ‘วังหลวง’ บ้าง เพื่อปฏิบัติงาน

ตัวละครคนชราตัวที่สองคือ ‘ปริก’ เป็นทาสในเรือนของคุณหญิงจำปา คอยติดตามรับใช้ ปริกเกลียดการะเกดเพราะถูกทำร้ายไว้อย่างเจ็บแสบจึงไม่ให้ภัยและคอยใส่ร้ายแต่กาลเวลาทำให้ปริกรักและยอมรับในตัวการะเกด สำหรับคำเรียกขานปริกคือ ‘อี’ ต่อมาคือคำว่า ‘ป้า’ เป็นคำที่เกศสุรางค์ในร่างการะเกดใช้เรียก การแต่งกายของปริกเป็นแบบทาส

สมัยก่อนคือ ใส่เสื้อแขนยาว โจงกระเบน สีนํ้าขี้ด อุปนิสัยเป็นคนรักเจ้านาย ชอบนิทาน เจ้าคิดเจ้าแค้น ไวยวาย คิดมาก สอดรู้ และฝังจำกับอดีต สำหรับแก่นเรื่องของปrikพบว่า ดำเนินชีวิตอย่างทาสรับใช้ผู้รักดีตอนาย ทำหน้าที่เพื่อนาย ทว่าเป็นคนหัวรั้น และมีจิตใจผูกเจ็บหากถูกกระทำเช่นการผูกใจเจ็บต่อการกระทำ แต่ไม่ถึงกับทำร้ายชีวิต และสำหรับฉากของปrikจะเป็นที่ ‘เรือน’ ของออกญาโกษาธิบดีเป็นหลัก โดยทำงานรับใช้ใกล้ชิดคุณหญิงจำปา

ตัวละครคนชราตัวที่สามคือ ‘ยายนวล’ อยู่บ้านกับลูกสาวศิขรินและหลาน เกศศุรางค์ ยายนวลจะพร่ำสอนงานบ้านงานเรือนให้เกศศุรางค์ เกศศุรางค์ในร่างการะเกด รำลึกถึงยายนวลอยู่เสมอ โดยเป็นภาพของการพร่ำสอน เช่น การเย็บผ้า พับดอกบัว เป็นต้น คำเรียกขานยายนวลคือ ‘คุณยาย’ หรือ ‘ยาย’ การแต่งกายของยายนวลมีลักษณะเรียบง่าย เป็นโทนสีอ่อนแบบสีพื้น และนิยมใส่ผ้าถุง อุปนิสัยของตัวละครยายนวล เป็นคนจิตใจดีมีเมตตา ชอบช่วยเหลือ และสอนหลานไปในทางที่ถูกที่ควร ปล่อยวางในเรื่องต่าง ๆ ได้ง่าย เข้าใจสังขารของโลก จัดเป็นประเภทตัวละครผู้ช่วยเหลือ สำหรับแก่นเรื่องของยายนวล เป็นการใช้ชีวิตกับครอบครัวอย่างเรียบง่ายในช่วงบั้นปลายของชีวิต ให้ความเมตตากับบุตรหลาน และมีจิตใจโอบอ้อมอารี และสำหรับฉากที่ปรากฏคือ ‘บ้าน’ เป็นฉากหลัก โดยจะนั่งอยู่บนเก้าอี้โยก ตัวเดิม คอยทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่ได้ใช้กำลังมากนัก และมีบางฉากจะอยู่ที่ ‘วัด’ หรือ การตักบาตรทำบุญ

จากละครโทรทัศน์ยอตนิยม 5 เรื่องที่ทำการศึกษา ตามที่ได้นำเสนอไปในข้างต้นนั้น จะพบว่ามีโครงเรื่องตามองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ อันได้แก่ แก่นเรื่อง ตัวละคร และฉาก โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. องค์ประกอบแก่นเรื่อง พบว่าแก่นเรื่องของคนชราในละครโทรทัศน์ยอตนิยม ที่ทำการศึกษามักจะมีใน 4 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ **ลักษณะแรก** แก่นคนชรากับการช่วยเหลือ ถือเป็นแก่นหลักที่เห็นจากบทบาทที่ตัวละครคนชราได้รับในละครแต่ละเรื่อง การช่วยเหลือในที่นี้อาจเป็นการช่วยเหลือตัวเองหรือตัวร้ายก็ตามที แต่ก็จะมีแง่มุมของการยื่นมือเข้าไปช่วยให้ดีขึ้นหรือคลี่คลายสถานการณ์ เช่น ‘หมอผัน’ ในละครสุสานคนเป็น เป็นยุคในปัจจุบันที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคม หมอผันมักคอยช่วยเหลือลูกชาย หลานของลั่นทม และ ลั่นทม เพื่อให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ‘อาจารย์นาฏ’ ในละครนางขุภา เป็นละครที่เล่าถึงในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น อาจารย์นาฏมักคอยช่วยเหลือนางเอกที่ต้องหารายได้เลี้ยงตนเอง ‘ย่าเฒ่า’ ในละครนายฮ้อยทมิฬเป็นละครที่เล่าเรื่องในช่วงก่อนปี 2500 สังคมยังไม่มีพัฒนาใช้ชีวิตตามป่าตามเขา ตัวละคร ย่าเฒ่าจะช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยของเมียนายฮ้อยเคน ‘ออกญาโกษาธิบดี’ ในละครบุพเพสันนิวาสเป็นละครที่เล่าถึงในยุคกรุงศรีอยุธยา สังคมยังคงล้าหลังที่ยังคงมีป่าทาสคอยรับใช้ผู้มียศ ร่ำรวยเงินทอง ตัวละคร ออกญาช่วยให้ในการหาคนผิดที่พยายามล่อแม่หญิงปานวาดจนเป็นเหตุให้ทาสรับของแม่หญิงปานวาดตาย ‘เฒ่าโสม’ ในละครนายฮ้อยทมิฬ เป็นอาจารย์และช่วยเหลือนายฮ้อยเคน เป็นต้น

ลักษณะที่สอง แก่นคนชรากับความแค้น เป็นแก่นที่นำเสนอภาพของการเจ้าคิดเจ้าแค้น ผิงใจจากอดีต ไม่คิดปล่อยวางจนผูกใจเจ็บคิดหาทางแก้แค้น ตัวอย่างเช่น ‘ก้านนั้ยมั้ม’ ในละครนาถเป็นเรื่องราวในยุค 2500 ยังไม่เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมนัก มักจะเชื่อเรื่อง ผีสางเทวดา ตัวละครก้านนั้ยมั้มที่ผูกใจฝังใจและต้องการล้างแค้น ทำให้อาฆาตมาตรร้ายต่อชีวิตของคำแก้วในทุกวิถีทาง ‘ปริก’ ในละครบุพเพสันนิวาส ที่ผูกใจจำว่าการกระทำร้ายตน จึงคอยจับผิด ยุแยง และพูดจาใส่ร้ายอยู่เสมอ เป็นต้น **ลักษณะที่สาม** แก่นคนชรากับการคิดถึงอดีต แก่นในลักษณะนี้จะนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องในฉากของตัวละครคนชราที่อยู่กับตนเองตลอดจนสัมพันธ์กับผู้คนรอบข้าง เช่น ‘ยายนวล’ ในละครบุพเพสันนิวาส ที่จะบอกเล่าถึงเรื่องราวอดีตกับเกษตรสารค์ การสอนสั่งในขนบวัฒนธรรมที่มีสืบต่อกันมา ‘อาจารย์นาฏ’ ที่สอนลูกศิษย์ถึงขนบ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่ตั้งแต่อดีตให้กับศิษย์ และ**ลักษณะที่สี่** คนชรากับความจู้จี้จ้าน ในที่นี้คือเรื่องเล่าของคนชราที่มาพร้อมกับบุคลิกจู้จี้จ้าน ขี้บ่น สอดแนม คอยบอกคอยสอน ตำหนิตักเตือนว่ากล่าวในสิ่งที่คิดว่าไม่ถูกต้องไม่ควรตามความคิดของตน จนบ่อยครั้งทำให้ตัวละครที่ปฏิสัมพันธ์ด้วยหรือคนดูเกิดความรู้สึกอึดอัดหรือมาจู้จี้จ้านหรือมีส่วนร่วมกับเรื่องนั้นมากเกินไป แก่นแกนของตัวละครคนชราในละครที่ทำการศึกษาที่ปรากฏไปในลักษณะนี้ ตัวอย่างเช่น ‘ปริก’ ทาสรับใช้คุณหญิงภริยาออกญาโกษาธิบดี ในบุพเพสันนิวาส เกือบทุกฉากที่ปริกปรากฏในละครจะจู้จี้จ้าน สอดแนม ขี้บ่น ‘อาจารย์นาฏ’ ในนางชฎาก็มักจะพ้อสอน และคอยตำหนิตติเตียนศิษย์เมื่อทำไม่ถูกต้อง เป็นต้น

ภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างการแต่งกายของคนชราที่อยู่ในละครยอดนิยมที่ทำการศึกษา

2. องค์ประกอบตัวละคร พบว่าตัวละครคนชราที่นำเสนอในละครโทรทัศน์ยอดนิยม นั้น มักนำเสนอคนชราตามคุณลักษณะแบบฉบับดั้งเดิม (Typical Characteristics) โดยเป็นการเหมารวม (Stereotype) คนชราผ่านการแต่งกาย บุคลิกลักษณะนิสัย ตลอดจนการกระทำของตัวละครที่คุ้นชินเพื่อที่นำไปสู่ความหมายที่ต้องการ ตัวอย่างที่ปรากฏชัดเจนเช่น การแต่งกาย ทุกตัวละครคนชรา มักจะแต่งตัวเรียบง่ายใส่สีพื้นเรียบธรรมดา ไม่ฉูดฉาด (ดูภาพที่ 1 ด้านบน) นอกจากนี้ ในมิติของตัวละครคนชรา การเล่าเรื่องคนชรา มักจะสร้างให้เป็นตัวละครที่มีลักษณะของผู้ช่วยเหลือ (Helper) ตัวละครในเกือบทุกเรื่องจะมีแง่มุมให้ความช่วยเหลือไม่ว่าจะช่วยในฝ่ายดีหรือฝ่ายร้ายของเรื่องก็ตาม นัยหนึ่งสื่อถึงมุมมองของผู้ใหญ่ที่รู้หรือมีทักษะที่มากกว่า เข้าใจโลกด้วยประสบการณ์มากกว่า หรืออาจกล่าวได้ว่าอาบน้ำร้อนมาก่อน ข้อค้นพบในองค์ประกอบนี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับคนชรา ที่กล่าวว่าคนชรา มักจะคิดว่าตนนั้นมีประสบการณ์มากกว่าวัยอื่น

ภาพที่ 2 แสดงตัวอย่างฉากของคนชราที่อยู่ในละครยอดนิยมที่ทำการศึกษา

3. องค์ประกอบฉาก พบว่าตัวละครคนชราในละครที่ทำการศึกษามีสถานที่ปรากฏตัวในเรื่องไม่มาก ฉากและสถานที่มักเป็นแหล่งเดิม ไม่มีการเคลื่อนย้ายหรือตระเวนไปไหนมาไหนเหมือนตัวละครอื่น เท่าที่พบมักอยู่ (ก) ‘บ้าน’ หรือมีกิจกรรม ‘ภายในหมู่บ้าน’ โดยจะเป็นสถานที่แบบซ้ำ ๆ เช่น ‘ยายนวล’ ในบุพเพสันนิวาส ตัวละครถูกออกแบบมาให้คนชราอยู่บ้านนั่งอยู่บนเก้าอี้ตัวโปรด ‘ออกษาโกษาธิบัติ’ ในเรื่องเดียวกันก็เช่นกัน ฉากส่วนใหญ่จะเป็นที่เรือน มีบางฉากเท่านั้นที่เข้าไปในวัง ‘หมอผัน’ ในสุสานคนเป็น ส่วนใหญ่จะเป็นฉากที่บ้านตนเองหรือบ้านล้นทม (ข) ‘วัด’ หรือฉากที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อปรากฏอยู่ในผลการศึกษา เช่น ฉากตักบาตรของยายนวลในบุพเพสันนิวาส ฉากที่วนเวียนอยู่ในปราสาทของกำนันแยมกับหมออ่วมในนาดี และ (ค) ‘ป่า’ หรือฉากที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติป่าเขาต้นไม้ เช่น ฉากของเฒ่าโสม เฒ่าผี และย่าเฒ่า ในนายฮ้อยทมิฬ ที่เป็นป่าเขาต้นไม้โดยส่วนใหญ่ ฉากของกำนันแยมและหมออ่วม ในละครนาดี ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (ดูภาพที่ 2 ด้านบน)

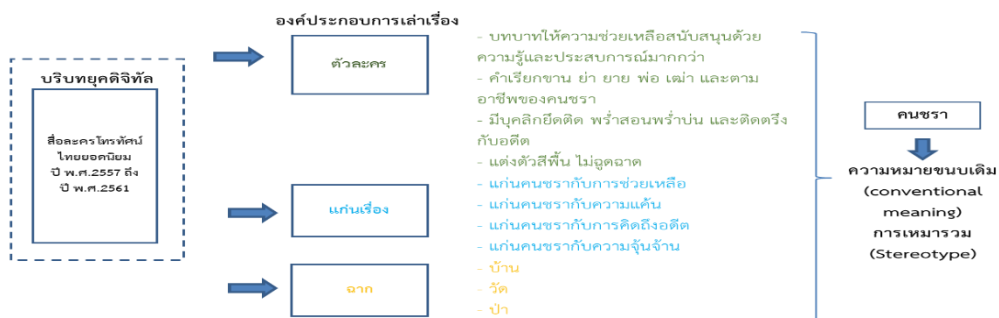
อภิปรายผล

ประเด็นสำคัญสำหรับการอภิปรายผลการศึกษา มีดังนี้ ประการแรก องค์ประกอบตัวละคร สื่อละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษาค้างนี้ ได้เล่าเรื่องผ่านการสร้างตัวละครคนชราที่เป็นไปตามความหมายชนบเดิม (Conventional Meaning) และเป็นภาพการเหมารวม (Stereotype) ของความชรา ทั้งการกำหนดคำเรียกขาน การแต่งกาย บุคลิก นิสัย ความสัมพันธ์ต่อตัวละครอื่น หรือการกระทำของตัวละคร เพื่อที่จะนำไปสู่ความหมายในแบบเดิมของคนชรา ผลการศึกษานี้มีทิศทางไปในทางเดียวกันกับงานวิจัยของ เกศราพร ทองพุ่มพุกษา เรื่อง แม่ เมีย และ “สัตว์โลกแสนสวย” นิยามแห่งความเป็นเพศหญิงในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็ก ซึ่งพบว่า ความหมายของการเป็นเมียและการเป็นแม่ยังคงมี “ความหมายรูปแบบเดิม” คือ คนที่เป็นแม่และเมีย จะต้องเลี้ยงลูก รับผิดชอบ (เกศราพร ทองพุ่มพุกษา, 2563) ทว่าเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับงานวิจัยของสุธิดา สิงหาราชเรื่องการประกอบสร้างภาพตัวแทนนางเอกยุคใหม่ในละครโทรทัศน์ไทย ที่พบว่า นางเอกถูกประกอบสร้างให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการเท่าเทียมกันของหญิง

ชาย หรือทัศนคติของผู้หญิงสมัยใหม่ ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า “คนชรา” ในนอกจากจะมี ‘สถานะรอง’ เช่นเดียวกับเพศหญิงเมื่อเป็นแม่และเมียตามที่เกศราพรค้นพบแล้ว เมื่อเทียบกับสถานะกับเพศชายแล้ว ‘ความเป็นคนชรา’ เองยังมีสถานะที่เป็นรองกว่า ‘ความเป็นเพศหญิง’ อีกด้วยในพื้นที่สื่อละครโทรทัศน์ เพราะในขณะที่พื้นที่ละครโทรทัศน์เปิดโอกาสให้ตัวละครผู้หญิงที่เป็นนางเอกมีความหมายใหม่ที่สอดคล้องไปกับยุคสมัยดังปรากฏในงานของสุธิดานันต์ แต่ตัวละครคนชราในการศึกษานี้กลับไม่ได้รับอนุญาตให้มีความเปลี่ยนแปลงได้ในลักษณะเดียวกัน (สุธิดา สิงหาราช, 2558) ประการที่สอง องค์ประกอบฉากและสถานที่ สื่อละครโทรทัศน์เล่าเรื่องของคนชราผ่านฉากและสถานที่ตัวละครคนชราปรากฏ สะท้อนความไม่โลดโผนหรือเคลื่อนไหวมากนัก ฉากของตัวละครคนชรามักจะอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง ไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน หรือตระเวนไปไหนมาไหน เหมือนตัวละครอื่นในเรื่อง หากเปรียบเทียบกับความเป็นจริงของสื่อในสังคมยุคดิจิทัลแล้ว จะเห็นได้ว่าการเล่าเรื่องคนชราจากการศึกษาครั้งนี้ยังเป็นไปในลักษณะดั้งเดิม ด้วยในชีวิตจริงของสังคมยุคเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น คนชรานับไม่น้อยที่ยังมีร่างกายแข็งแรงเดินเหินได้ปกติก็จะได้อยู่ติดบ้านหรือสถานที่ไม่กี่ที่เสมอไป ประการที่สาม ต่อเนื่องจากประเด็นที่สองนี้ ผลการศึกษาสะท้อนว่า ในละครที่ทำการศึกษามีความล้าหลังหรือเก่าไม่ทันสมัยในบริบทดิจิทัลในการนำเสนอเรื่องเล่าของคนชราหรือคนชราซึ่งในพื้นที่สื่อยุคดิจิทัลนี้ มีการเปลี่ยนแปลงการนำเสนอเรื่องราวหรือเรื่องเล่าของกลุ่มคนตลอดจนกลุ่มวัยต่าง ๆ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่น้อย จึงอาจกล่าวได้ว่าข้อค้นพบจากงานวิจัยชิ้นนี้บ่งชี้ว่า ละครโทรทัศน์ที่มีเป้าหมายการออกอากาศ (On - air) ผ่านสื่อดั้งเดิมเช่นสื่อโทรทัศน์เป็น First Run มีความล้าหลังหรือไม่เท่าทันกว่าการเล่าเรื่องคนชราที่มีการนำเสนอและปรากฏอยู่ในบริบทยุคดิจิทัล สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่าפקฝั่งของผู้ส่งสาร (Sender) ซึ่งได้แก่ผู้ผลิตละครทั้ง 5 เรื่องที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ยังไม่ประสงค์จะนำเสนอการเล่าเรื่องคนชราที่ผิดแปลกออกไปจากขนบหรือความหมายเดิม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

การศึกษาชิ้นนี้ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ว่าสื่อประเภทละครโทรทัศน์ยอดนิยมในยุคดิจิทัลมีการเล่าเรื่องความชราผ่านตัวละครคนชราที่ยังคงเป็นไปในแนวทางการหมายชนบเดิม (Conventional Meaning) และเป็นการเหมารวม (Stereotype) ของความชรา ดังปรากฏในผลการศึกษา ได้แก่ (ก) แก่นเรื่องของคนชราทั้ง 4 ประการ คนชรากับการให้ความช่วยเหลือ คนชรากับความแค้น คนชรากับการคิดถึงอดีต และคนชรากับความจู้จี้จ้าน (ข) คุณลักษณะของตัวละคร ได้แก่ คำเรียกขาน การแต่งกาย บุคลิกนิสัย ความสัมพันธ์ต่อตัวละครอื่น หรือการกระทำของตัวละครก็เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เป็นผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ด้วยมีความรู้มีประสบการณ์มากกว่า มีอุปนิสัยพร่ำสอนพร่ำบ่น จุกจิก ยึดติดกับเรื่องราวความหลังฝังใจจำ และ (ค) ฉาก อันได้แก่ บ้าน วัด ป่า ซึ่งพื้นที่ที่สื่อความหมายไปในทางสงบ ราบเรียบ และธรรมชาติ ทั้งหมดนี้เป็นการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องตัวละครคนชราในละครโทรทัศน์ยอดนิยมเพื่อที่นำไปสู่ความหมายในแบบเดิมของคนชรา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยชิ้นนี้พบว่า การเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคนชราในละครโทรทัศน์ยุคดิจิทัลนั้น เมื่อพินิจผ่านแนวคิดการเล่าเรื่องสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ แก่นเรื่อง ตัวละคร และฉาก มีดังนี้คือ หนึ่ง แก่นเรื่องมีสี่ประการหลัก ได้แก่ คนชรากับการช่วยเหลือ คนชรากับความแค้น คนชรากับอดีต คนชรากับความจู้จี้จ้าน สอง ตัวละครคนชราเป็นในแบบที่คุ้นชิน เช่น การแต่งตัวในแบบเรียบ ๆ สีสันภาพ ชอบติดตรึงอยู่กับอดีตเรื่องเก่าก่อน เป็นต้น และสามฉากโดยมากจะเป็นบ้าน วัด และป่า ไม่หลากหลายเท่าตัวละครอื่น ๆ และจากผลการศึกษานี้สะท้อนว่า สื่อละครโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลยังคงเล่าเรื่องผ่านตัวละครคนชราในแบบแผนที่คุ้นชิน (Typical Characteristics) หรือเป็นความหมายในแบบชนบเดิม (Conventional Meaning) ยังไม่ก้าวสู่ความหมายทางเลือกอื่น (Alternative Meaning) ที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่สื่อจำนวนหนึ่งในยุคดิจิทัล กล่าวคือ ‘ไม่มีจุดเปลี่ยน’ ที่สามารถทำให้ผู้ชมได้สัมผัสกับพัฒนาการทางความหมายของคนชราในบริบทดิจิทัลได้ และสำหรับข้อเสนอแนะ (ก) ต่อแวดวงวิชาชีพคือ ผู้เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อละครโทรทัศน์ควรสร้างตัวละครคนชราโดยมีแนวคิดและเทคนิคการเล่าเรื่องที่แตกต่างออกไป จะช่วยทำให้สังคมได้สัมผัสกับแง่มุมความหมายของคนชราในบริบทดิจิทัลได้อย่างเท่าทัน และเกิดมิติใหม่แห่งความหมายบนพื้นที่สื่อที่เพิ่มขึ้น (ข) ต่อแวดวงวิชาการคือ อาจทำการศึกษาค้นคว้าในละครหลากหลายประเภท (Genre) เพื่อเห็นทิศทางการความหมายที่ประเภทละครอาจเป็นตัวแปรสำคัญได้ ส่วนของผู้วิจัยเองมองว่า การที่ผลิตละครโทรทัศน์ไม่ว่าจะเป็นตัวละครผู้สูงอายุหรือตัวละครอื่น จำเป็นที่จะต้องค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนในเรื่องของความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นเพราะอาจจะเป็นประโยชน์ให้กับกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นวัยผู้สูงอายุที่อยากจะปรับเปลี่ยน หรือวัยรุ่นที่เข้าใจและเห็นการพัฒนาของผู้สูงอายุมากขึ้น

อาจจะไม่ใส่ความหมายใหม่ไปหมดทีเดียวแต่เป็นการค่อยปรับแต่ละด้าน ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายค่อยซึมซับไปเรื่อยจนเห็นการเปลี่ยนแปลงไปในที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสาร คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยได้ผ่านการประเมินด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หมายเลขโครงการ: P2-0310/2563 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เรียบร้อยแล้ว

เอกสารอ้างอิง

- เกศราพร ทองพุ่มพุกษา. (2563). แม่ เมีย และ “สัตว์โลกแสนสวย” นิยามแห่งความเป็นเพศหญิงในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็ก. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 13(1), 29-91.
- ชมพูนุช พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (Aging society in Thailand). เรียกใช้เมื่อ 5 กันยายน 2562 จาก http://library.senate.go.th/document/Ext6078/6078440_0002.PDF
- ฐิตินันท์ นาคผู้. (2561). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ. ใน ดุษฎีนิพนธ์สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์ . มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทิพย์ภาศิริ แก้วเทศ. (2561). การเปลี่ยนผ่านละครโทรทัศน์ไทยจากยุคแอนะล็อกสู่ยุคดิจิทัล. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุษยา วงษ์ชลิตกุล. (2561). ความรู้และทัศนคติของผู้ดูแลผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้ดูแลผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปณณโพธิ์กลาง และสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปณณวัดม่วงจังหวัดนครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- ปณณทัต กาญจนะวสิต. (2559). แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์ของกองทัพกบในยุคน 4.0. ใน วปอ. รุ่นที่ 60 สาขาวิชาการทหาร. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ปญญดา ดาศรี. (2556). ตัวละครผู้สูงอายุในนวนิยายของโอะงะวะ โยโกะ. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธิดา สิงหาราช. (2558). การประกอบสร้างภาพตัวแทนนางเอกยุคใหม่ในละครโทรทัศน์ไทย. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการแสดง. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์.

สุรพงษ์ มาลี. (2561). “ภาครัฐกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัย”. วารสารข้าราชการ, 60(4), 5-8.

เอกชัย แสงโสภา และคณะ. (2562). พิศกะเทยหลากหลายผ่านทิวทัศน์ดิจิทัล: การสื่อสารความเป็นกะเทยในรายการโทรทัศน์ยุคดิจิทัลไทย. วารสารศาสตร์, 12(2), 165-178.